

Tartufi nizinskih šuma dijela Podravine i mogućnosti njihovog umjetnog uzgoja

Mario Vlašić

Jastrebarsko, 27.6.2019

GLAVNE VRSTE KOMERCIJALNIH BIJELIH TARTUFA

Veliki bijeli tartuf
(*Tuber magnatum* Pico)

Borhijev tartuf
(*Tuber borchii* Vittad.)

GLAVNE VRSTE KOMERCIJALNIH CRNIH TARTUFA

Tamnosporni tartuf
(*Tuber melanosporum* Vittad.)

Ljetni tartuf
(*Tuber aestivum* Vittad.)

Neotesani tartuf
(*Tuber uncinatum* Chatin.)

Zimski tartuf
(*Tuber brumale* Vittad.)

Golemosporni tartuf
(*Tuber macrosporum* Vittad.)

Crijevoliki tartuf
(*Tuber mesentericum* Vittad.)

EKOLOŠKI ČIMBENICI

- **KLIMA**
- **TLO**
- **MATIČNA PODLOGA**
- **NADMORSKA VISINA**
- **EKSPOZICIJA**
- **TEMPERATURA**
- **OBORINE**
- **BIOTSKI UTJECAJ**

FIZIKALNO KEMIJSKI PARAMETRI TLA

- **pH TLA**
- **SADRŽAJ FOSFORA I KALIJA**
- **CaCO₃**
- **HUMUS**
- **UKUPNI DUŠIK**
- **HIDROLITIČKA KISELOST**

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

VELIKI BIJELI TARTUF (*Tuber magnatum*)

lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom crnikom (*Quercus ilex*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom meduncem (*Quercus pubescens*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), malolisnom lipom (*Tilia cordata*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*), bijelom topolom (*Populus alba*), crnom topolom (*Populus nigra*), trepetljikom (*Populus tremula*), bijelom vrbom (*Salix alba*) i vrbom ivom (*Salix caprea*)

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

BORCHIJEV TARTUF (*Tuber borchii*)

lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), običnom bukvom (*Fagus sylvatica*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom crnikom (*Quercus ilex*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom meduncom (*Quercus pubescens*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), malolisnom lipom (*Tilia cordata*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*), crnim borom (*Pinus nigra*), primorskim borom (*Pinus pinaster*), pinijom (*Pinus pinea*), američkim borovcem (*Pinus strobus*), bijelim borom (*Pinus sylvestris*) i crnom topolom (*Populus nigra*).

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

TAMNOSPORNI TARTUF (*Tuber melanosporum*)

običnim grabom (*Carpinus betulus*), lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom crnikom (*Quercus ilex*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom meduncem (*Quercus pubescens*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), oštrikom (*Quercus coccifera*), malolisnom lipom (*Tilia cordata*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*), pinijom (*Pinus pinea*)

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

LJETNI TARTUF (*Tuber aestivum*)

običnom brezom (*Betula pendula*), običnim grabom (*Carpinus betulus*), lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), pitomim kestenom (*Castanea sativa*), običnom bukvom (*Fagus sylvatica*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom crnikom (*Quercus ilex*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom meduncem (*Quercus pubescens*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), malolisnom lipom (*Tilia cordata*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*), običnom jelom (*Abies alba*), atlaskim cedrom (*Cedrus atlantica*), himalajskim cedrom (*Cedrus deodara*), alepskim borom (*Pinus halepensis*), brucijskim borom (*Pinus brutia*), crnim borom (*Pinus nigra*) i bijelim borom (*Pinus sylvestris*).

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

ZIMSKI TARTUF (*Tuber brumale*)

običnim grabom (*Carpinus betulus*), lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), pitomim kestenom (*Castanea sativa*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), lipom (*Tilia sp.*) i bijelom topolom (*Populus alba*)

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

GOLEMOSPORNI TARTUF (*Tuber macrosporum*)

običnom brezom (*Betula pendula*), lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), cerom (*Quercus cerris*), hrastom kitnjakom (*Quercus petraea*), hrastom meduncem (*Quercus pubescens*), hrastom lužnjakom (*Quercus robur*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*), bijelom topolom (*Populus alba*), crnom topolom (*Populus nigra*), bijelom vrbom (*Salix alba*) i vrbom ivom (*Salix caprea*)

ŠUMSKO DRVEĆE I GRMLJE U MIKORIZI S TARTUFIMA

CRIJEVOLIKI TARTUF (*Tuber mesentericum*)

lijeskom (*Corylus avellana*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*), pitomim kestenom (*Castanea sativa*), cerom (*Quercus cerris*), običnom bukvom (*Fagus sylvatica*), hrastom meduncem (*Quercus pubescens*), malolisnom lipom (*Tilia cordata*), velelisnom lipom (*Tilia platyphyllos*) i crnim borom (*Pinus nigra*)

**UTVRĐIVANJE TARTUFA U PRIRODNIM STANIŠTIMA NA PODRUČJU
UPŠ KOPRIVNICA ➡**

**IZBOR SASTOJINA ZA ISTRAŽIVANJE ➡ IZABRANE NASUMCE
UNUTAR SVAKE GOSPODARSKE JEDINICE**

❖ NAČIN PRONALAŽENJA PLODIŠTA TARTUFA ➡ POMOĆU DRESIRANIH PASA

❖ NAČIN UZORKOVANJA PLODIŠTA TARTUFA ➡ FOTOGRAFIRANJE, POHRANJIVANJE U PAPIRNATU VREĆICU, NUMERIRANJE

NAČIN DETERMINACIJE PLODIŠTA TARTUFA → OKULARNA DETERMINACIJA, MIKROSKOPSKA U LABORATORIJU

ISTRAŽIVANJE NALAZIŠTA TARTUFA U ŠUMSKIM EKOSUSTAVIMA UPRAVE ŠUMA PODRUŽNICE KOPRIVNICA

Magistarski rad: Mario Vlašić, dipl. ing. šum. (Uprava šuma Podružnica Koprivnica)

Tartufar: Ante Knežević (Zagreb)

Lokaliteti gdje su pronađeni tartufi:

Uprava šuma Podružnica Koprivnica (šumarije Repaš, Đurdevac, Kloštar Podravski)

19.11.2012 i 20.11.2012

ISTRAŽIVANJE NALAZIŠTA TARTUFA U ŠUMSKIM EKOSUSTAVIMA UPRAVE ŠUMA PODRUŽNICE KOPRIVNICA

Magistarski rad: Mario Vlašić, dipl. ing. šum. (Uprava šuma Podružnica Koprivnica)

Tartufar: Ante Knežević (Zagreb)

Lokaliteti gdje su pronađeni tartufi:

Uprava šuma Podružnica Koprivnica (šumarije Repaš, Đurdevac, Kloštar Podravski)

19.11.2012 i 20.11.2012

❖ LABORATORIJSKA ANALIZA UZORAKA TLA SA LOKALITETA PRONALASKA TARTUFA ➡ LABORATORIJ BIOINSTITUT d.o.o.

❖ OSNIVANJE PLANTAŽE TARTUFA (216 kom)

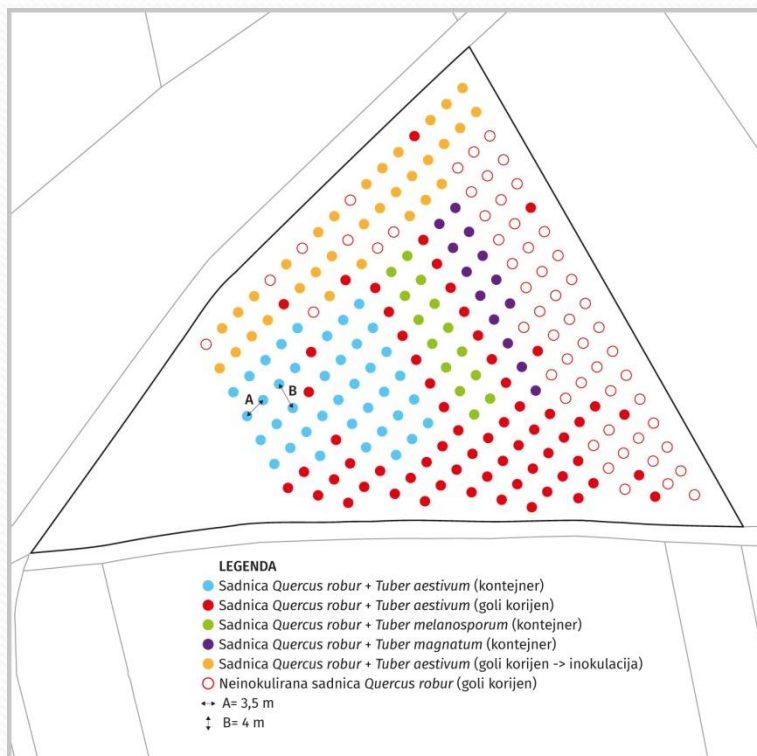
- ❖ Sadnice hrasta lužnjaka inokulirane sa vrstama *T. magnatum* (13), *T. melanosporum* (14) i *T. aestivum* (39); sadnice inokulirane sa vrstama *T. magnatum* i *T. melanosporum* su bile kontejnerske sadnice; sadnice inokulirane sa vrstom *T. aestivum* su bile kontejnerske i golog korijena (63)

❖ OSNIVANJE PLANTAŽE TARTUFA INOKULIRANIM SADNICAMA

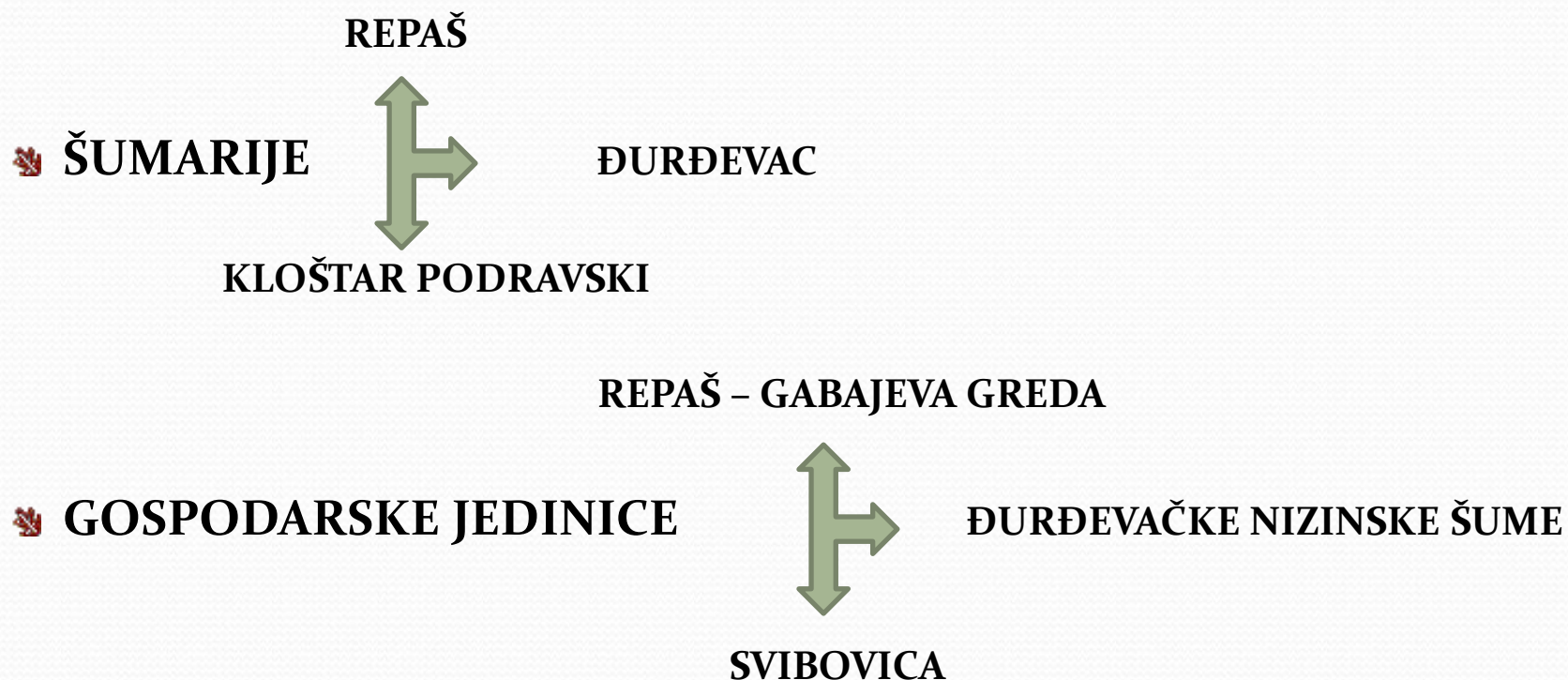
- ❖ Neinokulirane sadnice hrasta lužnjaka golog korijena starosti 2+0 (55); sadnice hrasta lužnjaka naknadno je inokuliran suspenzijom sa vrstom *T. aestivum* na samoj plantaži (32)

OSNIVANJE PLANTAŽE TARTUFA INOKULIRANIM SADNICAMA

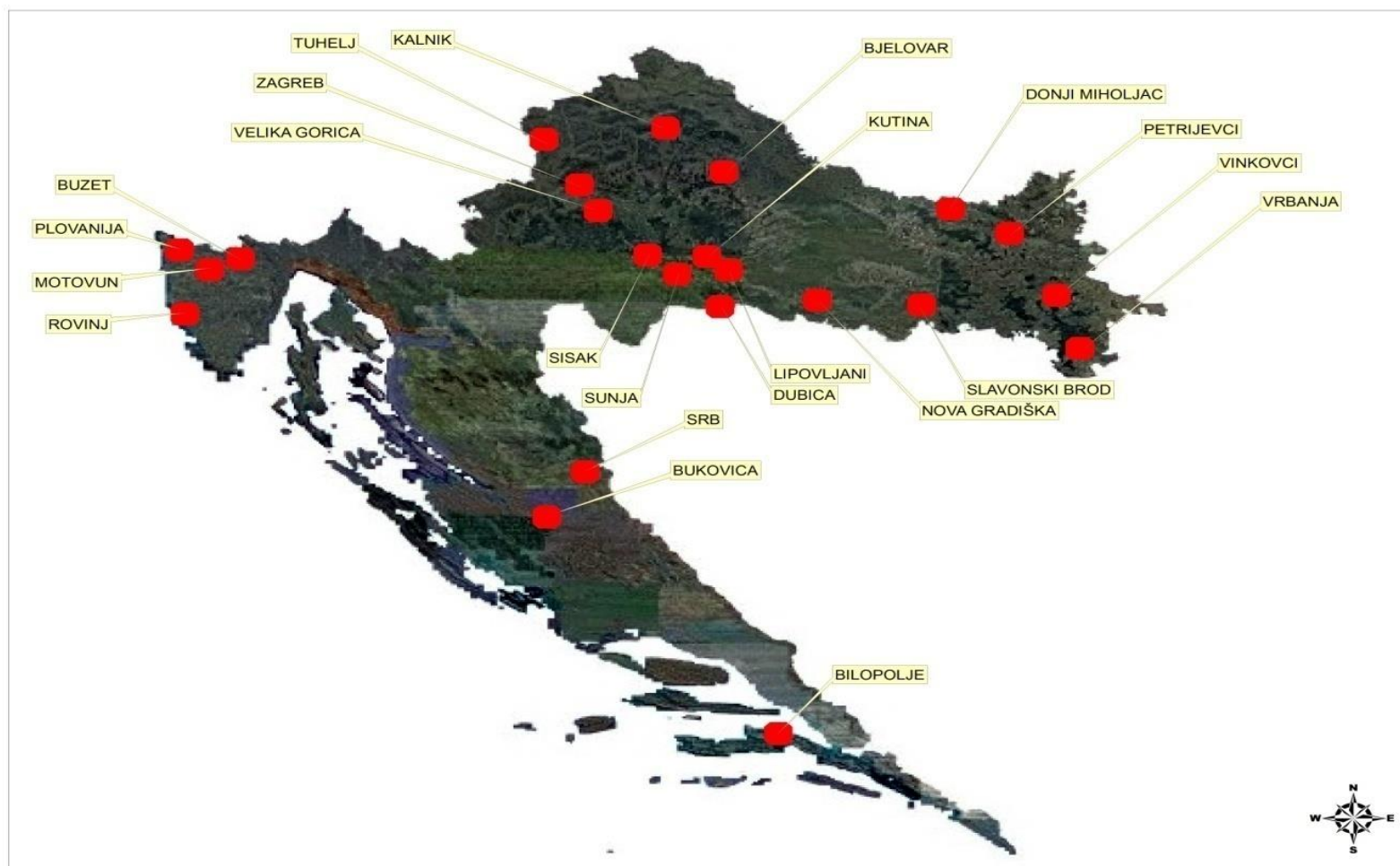

 Razmak sadnje 4x3,5 m; zaštita sadnica mrežom protiv šteta od divljači

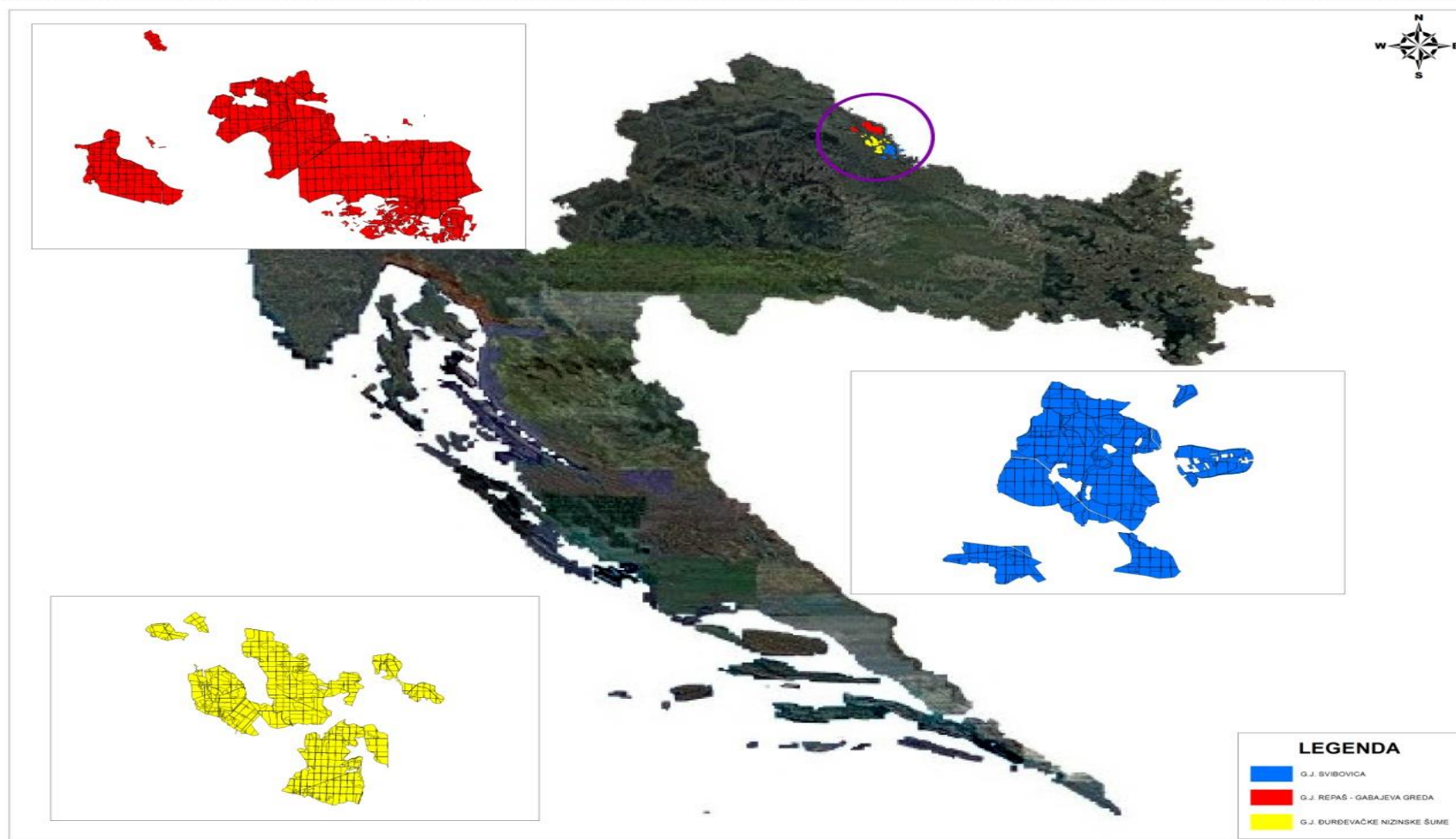
ŠUMSKE SASTOJINE HRASTA LUŽNJAKA I OBIČNOGA GRABA

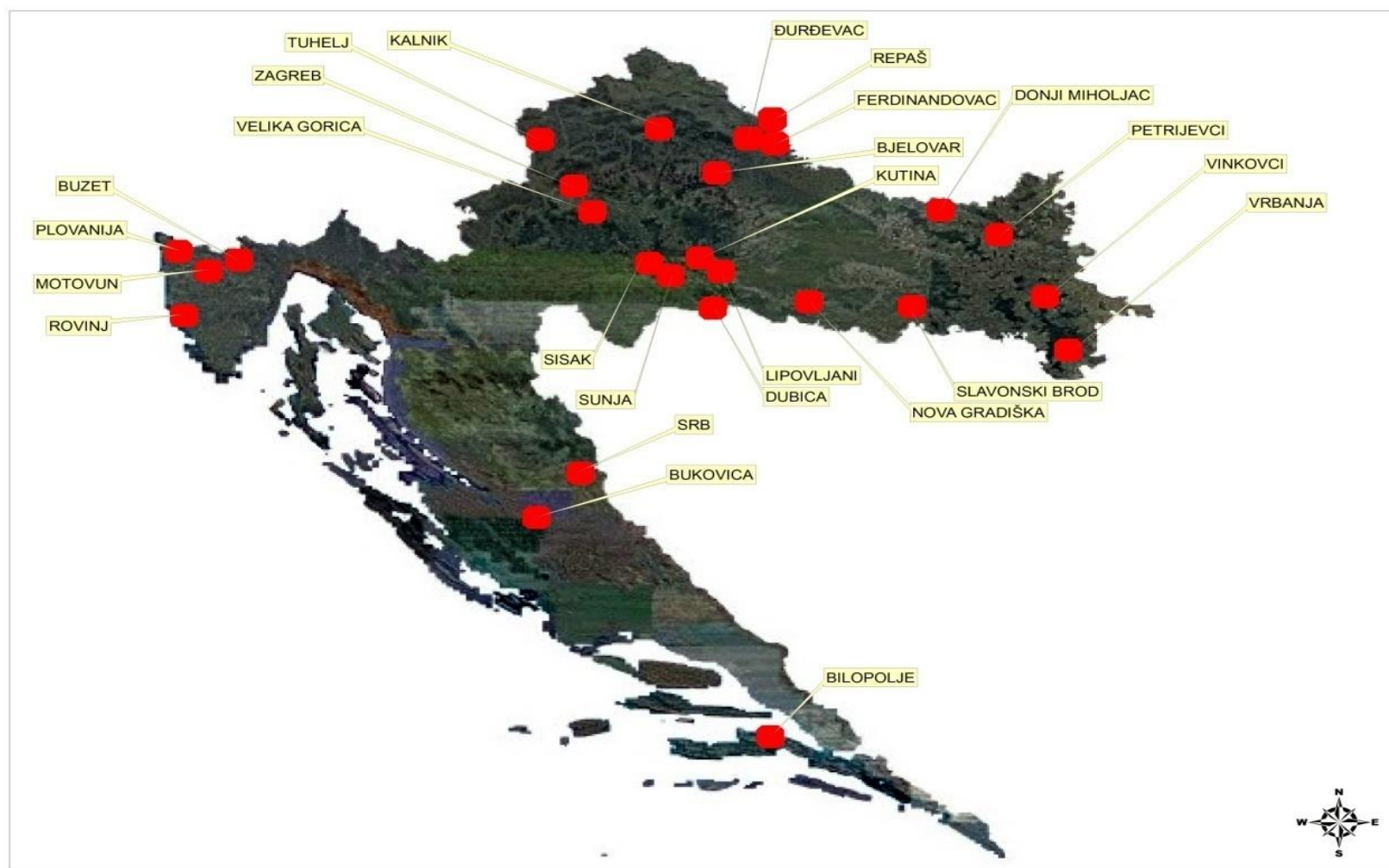
DOSADAŠNJA NALAZIŠTA TARTUFA U HRVATSKOJ

NALAZIŠTA TARTUFA NA PODRUČJU UŠP KOPRIVNICA

NALAZIŠTA TARTUFA U HRVATSKOJ

❧ PODZEMNE GLJIVE KONTINENTALNOG DIJELA DALMACIJE

STANIŠNI I EKOLOŠKI ČIMBENICI ZNAČAJNI ZA RAZVOJ CRNIH TARTUFA

Tuber brumale ➡ veliki raspon horizontalne i vertikalne rasprostranjenosti; šumska tla sa većim udjelom gline; veća vlažnost tla odnosno tla kiselijske reakcije (pH niži od 6,0). *Tuber brumale* ➡ manje zahtjevan prema stanišnim čimbenicima

➡ godišnja količina oborina od 240 do 1000 mm (u prosjeku 776 ± 238 mm), od 70 do 1000 m n.v.; srednja godišnja temperatura zraka od 3,7 do 15,8 °C. ➡ vrijeme sakupljanja vrste *Tuber brumale* u Francuskoj od prosinca do ožujka, u Njemčkoj i Italiji od studenog do ožujka, a u Turskoj od listopada do siječnja

Tuber macrosporum ➡ karbonatna i glinena tla; uravnotežena vlažnost tla; neutralna do blago lužnata reakcija; vrsta vlažnijih i ilovastih staništa; sjeverno izloženih padina; donjih dijelova dolina; aluvijalnih staništa blizu vodotoka; crvena tla; bogata željeznim oksidom; blago kisele reakcije; staništa slična ili ista kao vrsta *Tuber magnatum*

STANIŠNI I EKOLOŠKI ČIMBENICI NOVIH NALAZIŠTA TARTUFA NA PODRUČJU UŠP KOPRIVNICA

➡ najčešće pseudoglejna i glejna tla; javljaju se na mikrouzvisinama (gredama) i riječnim terasama; površinski horizonti tla u kojima se prvenstveno i javljaju plodna tijela crnih tartufa dobro opskrbljeni hranjivima i humusom; tla su slabo kisele do neutralne reakcije; tla karakterizira izmjena mokrih i suhih razdoblja; srednja godišnja temperatura zraka je 10,3°C; prosječna godišnja količina oborina je oko 833 mm;

STRUKTURA SASTOJINA NOVIH NALAZIŠTA TARTUFA NA PODRUČJU UŠP KOPRIVNICA

REPAŠ – GABAJEVA GREDA ➡
HRAST LUŽNJAK 80%
OBIČNI GRAB 14 %
POLJSKI JASEN 4%

STRUKTURA SASTOJINA NOVIH NALAZIŠTA TARTUFA NA PODRUČJU UŠP KOPRIVNICA

ĐURĐEVAČKE NIZINSKE ŠUME

HRAST LUŽNJAK 71%

OBIČNI GRAB 11%

POLJSKI JASEN 8%

STRUKTURA SASTOJINA NOVIH NALAZIŠTA TARTUFA NA PODRUČJU UŠP KOPRIVNICA

SVIBOVICA ➡ **HRAST LUŽNJAK 73%**
 OBIČNI GRAB 15%
 POLJSKI JASEN 7%

KOLIČINE I MASA PRONAĐENIH TARTUFA

GODINA UZORKOVANJA	2012			2013		
TEŽINA	0-1 g	1-5g	>5g	0-1 g	1-5g	>5g
BROJ UZORAKA						
1.		3,7	6,4		3,1	
2.		1,9			1,8	
3.		1,8			1,7	
4.		1,5			1,3	
5.		1,4			1,2	
6.		1,3		0,8		
7.		1,2		0,7		
8.		1,1		0,3		
9.		1,0				
10.	0,9					
11.	0,9					
12.	0,8					
13.	0,8					
14.	0,7					
Σ	4,1	14,9	6,4	1,8	9,1	

❧ DETERMINACIJA PLODNIH TIJELA TARTUFA

- ❧ Peridij crne do smeđe boje, crne bradavice nepravilno poligonalnog oblika, koje slabo strše, spljoštenog vrha te radijalno raspuknute; gleba sivosmeđe boje, protkana bijelim sterilnim širim ili tanjim žilcama; miris ugodan i intenzivan

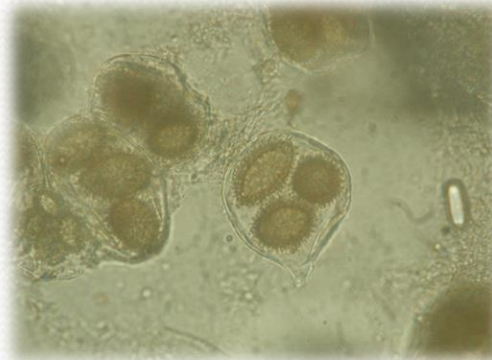

❖ DETERMINACIJA PLODNIH TIJELA TARTUFA

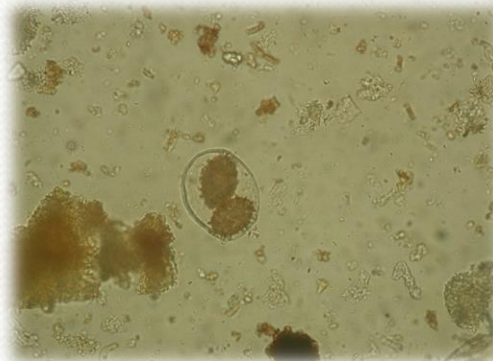
- ❖ Peridij sastavljen od smeđih i crnih višekutnih bradavica, mjestimično visoke i široke, a mjestimično niske i sitne; peridij mjestimično crvenkaste boje; gleba smeđe – ljubičasto – sive boje protkana zaobljenim bijelim žilicama; miris je bio intenzivan i ugodan

❧ DETERMINACIJA PLODNIH TIJELA TARTUFA

- ❧ askusi eliptičnog oblika, unutar askusa od 1 do 5 askospora koje su bile eliptične, gustog, visokog i oštro šiljatog ornamenta

- ❧ askusi okruglasto eliptičnog oblika, unutar askusa od 1 do 4 askospore, eliptične, dosta velike, mrežastog ornamenta

FIZIKALNO – KEMIJSKI PARAMETRI TLA NA MJESTO PRONALASKA CRNIH TARTUFA

ŠUMARIJA	UZORCI	pH(H ₂ O)	pH(KCl)	P ₂ O ₅	K ₂ O	HIDROLITIČKA KISELOST	HUMUS	NH ₃	NO ₃	UKUPNI DUŠIK	SUHA TVAR	CaCO ₃
				mg/100g	mg/100g	cmol(+)/kg	%	mg/100g	mg/100g	kg Nmin/ha	%	%
Đurđevac	1	6,20	4,97	5,04	8,75	7,18	5,806	1,09	0,97	38,4	95,0	1,31
Đurđevac	2	6,05	5,45	3,44	19,90	7,90	6,631	1,24	0,97	42,4	95,1	1,56
Kloštar Podravski	3	6,56	5,97	6,94	17,88	4,77	8,056	0,81	0,89	29,7	94,4	0,00
Kloštar Podravski	4	7,52	6,32	6,24	15,08	0,72	4,268	1,05	0,00	29,2	96,0	0,46
Kloštar Podravski	5	6,41	6,05	3,04	12,41	5,68	7,314	0,64	0,18	19,3	95,1	0,86
Kloštar Podravski	6	5,83	5,13	1,64	16,77	8,26	4,801	0,62	0,50	21,3	95,7	0,12
Repaš	7	6,28	5,47	2,44	24,33	6,92	14,590	0,78	0,00	21,7	93,7	0,00
Repaš	8	7,40	6,44	6,84	24,73	2,58	9,489	1,02	1,44	40,2	95,1	1,61
Repaš	9	7,54	6,59	10,54	15,46	0,67	5,176	1,17	0,86	39,8	97,2	0,00

- pH (H₂O), pH (KCl), NH₃ i suha tvar za sve tri šumarije imali su najmanju razinu varijabilnosti što ih je činilo homogenim
- razina varijabilnosti za NO₃, P₂O₅, humus, CaCO₃ i hidrolitičku kiselost je kod šumarija Kloštar Podravski i Repaš bila velika
- razina varijabilnosti za NO₃, P₂O₅, humus, CaCO₃ i hidrolitičku kiselost je kod šumarije Đurđevac bila mala
- razina varijabilnosti za analizirano svojstvo K₂O kod šumarija Kloštar Podravski i Repaš je bila mala, a šumarije Đurđevac velika

❧ UMJETNI UZGOJ TARTUFA KROZ OSNIVANJE PLANTAŽE

❧ Fizikalno – kemijski parametri tla prije osnivanja plantaže tartufa

UZORCI	pH (H ₂ O)	pH (KCl)	P ₂ O ₅	K ₂ O	HUMUS
			mg/ 100g tla	mg/ 100g tla	%
1.	5,36	4,36	2,59	10,35	6,53

❧ Mehanička priprema tla za osnivanje plantaže tartufa

osnovna obrada tla oranjem ➡ duboko oranje strojno na dubini od 30 do 40 cm u jesenskom razdoblju

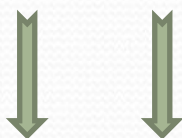
površinska obrada tla ➡ tanjuranjem

❧ Kemijska priprema tla za osnivanje plantaže tartufa ➡ pH tla plantaže prenizak postupnim unošenjem vapna vrijednost pH tla - optimalno

❖ UMJETNI UZGOJ TARTUFA KROZ OSNIVANJE PLANTAŽE

- ❖ Inokulirani sadni materijal za osnivanje plantaže tartufa
prosječna veličina inokuliranih sadnica hrasta lužnjaka kontejnerskih i golog korijena korištenih za osnivanje plantaže u dobi 2+0 bila je 47 cm
- ❖ Prostorni raspored inokuliranog sadnog materijala na plantaži tartufa

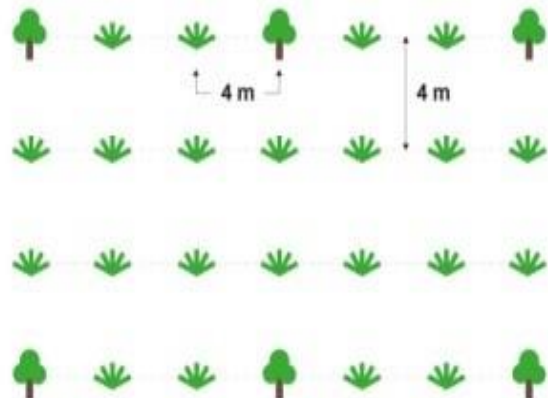
4 x 3,5 m

MEĐUREDNO UNUTAR
REDA

216 kom

PRIMJERI RASPOREDA STABALA UNUTAR PLANTAŽA TARTUFA: 4x4; 4x5, 6x6; 7x7; 6x8; 5x7; 4x10; 6,5x3,8; 8 do 12x3 do 5; 4 do 6x3 do 5

LEGENDA

Quercus sp.

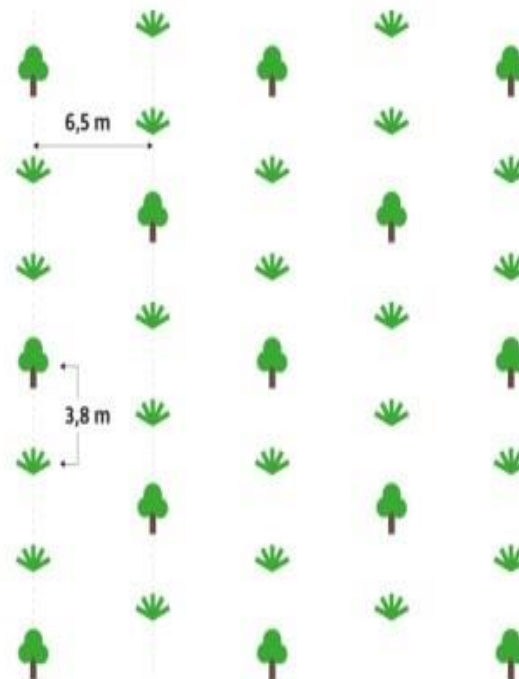
Corylus sp.

Razmak između redova

Razmak među nasadima

Ukupno stabala:
625 kom/ha.

LEGENDA

Quercus sp.

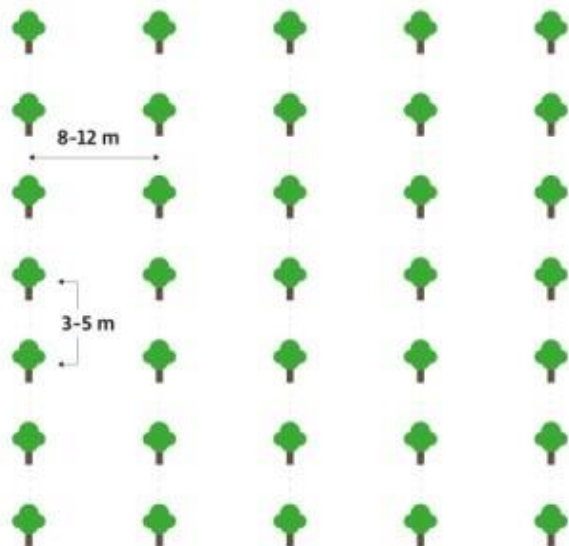
Corylus sp.

Razmak između redova

Razmak među nasadima

Ukupno stabala:
400 kom/ha.

LEGENDA

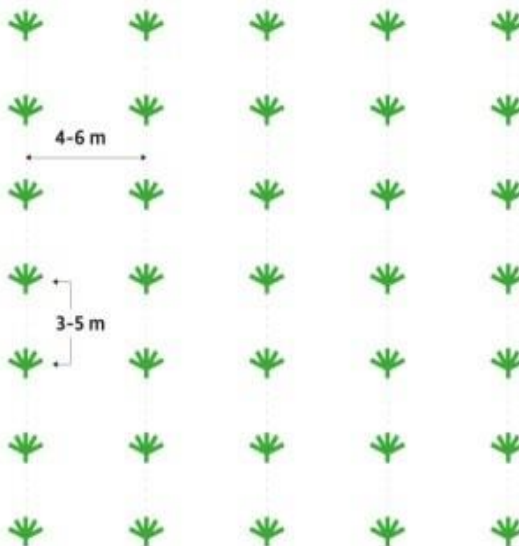
Quercus sp.
Fagus sp.
Populus sp.
Pinus sp.

Razmak između redova

Razmak među nasadima

Ukupno stabala:
167-417 kom/ha.

LEGENDA

Corylus sp.
Carpinus sp.
Salix sp.

Razmak između redova

Razmak među nasadima

Ukupno stabala:
332-833 kom/ha.

❧ UMJETNI UZGOJ TARTUFA KROZ OSNIVANJE PLANTAŽE

❧ Ostali potrebni radovi

zaštita sadnica hrasta lužnjaka mrežom od štetnog djelovanja divljači
navodnjavanje tijekom sušnih ljetnih mjeseci
malčiranje travne vegetacije
orezivanje krošanja radi sprečavanja uraštanja u zaštitnu mrežu

❧ NAJČEŠĆE ŠTETE NA PREDMETNOJ PLANTAŽI

ZAKLJUČCI

❖ na području šumarije Repaš, Đurđevac i Kloštar Podravski u šumskim zajednicama hrasta lužnjaka i običnoga graba od prirode dolaze podzemne gljive iz roda *Tuber*

❖ 22 plodna tijela prema makroskopskim i mikroskopskim morfološkim obilježjima najbližije je bilo vrsti crni zimski tartuf (*Tuber brumale*) iako pojedina plodišta imaju određene karakteristike vrste crijevoliki tartuf (*Tuber mesentericum*); 1 plodno tijelo najbližije je bilo vrsti velikosporni tartuf (*Tuber macrosporum*)

❖ plodna tijela crnog tartufa pronađena su u površinskom horizontu tla do dubine od nekoliko centimetara

❖ velikosporni tartuf (*Tuber macrosporum*) indikator je staništa velikog bijelog tartufa (*Tuber magnatum*)

❖ komercijalni sakupljači tartufa u Hrvatskoj često griješe u determinaciji vrsta tartufa zbog korištenja iskustvenih okularnih metoda, a ne znanstvene determinacije

❖ određeni dio plodnih tijela pronađen uz šumske ceste gdje se zbog nasipavanja kamenom tucanikom postižu optimalni stanišni i biološki uvjeti za razvoj tartufa

ZAKLJUČCI

➡
❖ zbog klimatskih promjena došlo je najvjerojatnije do ranijeg razvoja plodišta crnog zimskog tartufa (*Tuber brumale*) plodna tijela pronađena u studenom i prosincu, a prema literaturi najčešće plodonosi od siječnja do ožujka

❖ kod osnivanja plantaža tartufa obzirom na edafske čimbenike treba izbjegavati vlažna i slabo drenirana tla

❖ kod osnivanja plantaže tartufa treba postići optimalno stanje pH tla

❖ kod osnivanja plantaže tartufa koristiti certificirane inokulirane sadnice

❖ kod osnivanja plantaže tartufa važan je pravilan odabir biljnih simbionata za inokuliranje sadnica

❖ kod osnivanja plantaže tartufa odabir pravilnog prostornog rasporeda

❖ zaštita plantaža tartufa od štetnog djelovanja divljači

A photograph of a black pine cone resting on a light-colored, lichen-covered rock. The rock is set against a background of dark, mossy ground with some dry leaves and twigs. The word "HVALA!" is written in yellow capital letters across the middle of the image.

HVALA!

mario.vlasic@mps.hr